

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

**«Індивідуально-типологічні особливості особистості схильної до
волонтерської діяльності»**

«Individual and typological features of a person prone to volunteering»

Виконал(а): здобувачка денної форми навчання
спеціальності 053 Психологія
Освітня програма «Психологія»
Маркевич Анна Миколаївна

Керівник: кандидат психол.наук, доцент кафедри
загальної психології та психологічного консультування
Мартинюк Ю. О.

Рецензент: доктор психол.н., доцент кафедри
соціальної психології Курова А.В.

Захищено на засіданні ЕК
протокол № __ від _____ 202_ р.

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ __ від _____ 202_ р.

Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)
Голова ЕК

Завідувач кафедри

(підпис)

Кіресва З. О.

(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ.....	6
1.1. Теоретичні підходи до дослідження індивідуально-типологічних особливостей особистості.....	6
1.2. Індивідуально-типологічні особливості особистості в психологічній науці.....	10
1.3. Психологічні особливості людей, які схильні допомагати іншим.....	16
Висновки до першого розділу.....	23
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ СХИЛЬНОЇ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	25
2.1. Організація і методи дослідження.....	25
2.2. Аналіз дослідження індивідуальних рис.....	29
2.3. Аналіз дослідження типологічних характеристик.....	37
2.4. Кореляційний аналіз.....	41
2.5. Рекомендації до розвитку волонтерських якостей.....	44
Висновки до другого розділу.....	46
ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	51

ВСТУП

Сучасний світ, з його постійними змінами та глобальними викликами, наголошує на потребі у соціально активних, відповідальних та ініціативних особистостях, які готові добровільно та безкорисливо вкладати свій час та зусилля у вирішення соціально значущих завдань. Однією з ключових форм цієї соціальної активності є волонтерська діяльність, яка набуває все більшого поширення та значення у різних країнах світу, включаючи Україну. Це викликає необхідність проведення глибокого дослідження індивідуально-типологічних особливостей, які сприяють або, навпаки, перешкоджають залученню людей до волонтерської діяльності.

Проблема вивчення індивідуально-типологічних особливостей особистості, схильної до волонтерської діяльності, стає особливо актуальною в контексті пошуку ефективних способів соціалізації та розвитку громадянської активності населення. Розуміння того, що мотивує людей долучатися до волонтерства, а також які особистісні характеристики сприяють їхній ефективній участі у такій діяльності, може стати ключем до розробки ефективних програм залучення та підтримки волонтерів. Крім того, ці дані можуть бути корисними для формування сприятливого соціального середовища, яке сприяє розвитку волонтерства як важливого фактора соціального капіталу.

Так, в роботах (Бех І. Д., Максименко С. Д., Орбан-Лембрик Л. Е. Савчина М. В. та ін.) представлений розгляд індивідуально-типологічних особливостей у сфері виховання особистості та особистісно-орієнтованого підходу, розуміння мотивації та психології волонтерів, впливу соціальних факторів на волонтерську діяльність, а також аспектів, що спонукають особистість до волонтерської активності.

В дослідженнях психології волонтерів, що представлено в роботах Коломієць Л. І., Глиздової А. Ю., та Узвенчука В. С. акцентується на тому, що волонтерська діяльність набуває значення в умовах суспільно-політичних змін, економічної нестабільності та соціальної незахищеності. Інше

Чудзицька-Цзупало А. та Гапон Н., зосереджувались на соціально-психологічних аспектах волонтерства, включаючи мотивацію волонтерів, їхні ціннісні орієнтації, емоційне вигорання та специфіку онлайн-волонтерства. Проте розгляд індивідуально-типологічних особливостей особистості схильної до волонтерської діяльності проведений не був, що і обумовило актуальність нашого дослідження.

Мета дослідження теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити індивідуально-типологічні особливості особистості, яка схильна до волонтерської діяльності.

Об'єктом дослідження є індивідуально-типологічні особливості особистості.

Предметом дослідження є індивідуально-типологічні особливості особистості схильної до волонтерської діяльності.

Мета, об'єкт та предмет дослідження зумовили постановку та розв'язання низки завдань.

1. Розглянути основні теоретичні підходи до індивідуально-типологічних особливостей особистості.
2. Виявити індивідуально-типологічні особливості особистості схильної до волонтерської діяльності.
3. Встановити особливості взаємозв'язку індивідуально-типологічних особливостей у особистості схильної до волонтерської діяльності.

База проведення емпіричного дослідження. Дослідницька робота проводилась з волонтерами, що діють в громадському центрі «Шелтер+» в м. Кривий Ріг Дніпропетровської області: вибірку склали – 60 осіб віком від 18 до 70 років, більшість із них жінки, які дали згоду давати інформацію за запитом дослідника.

Методи дослідження. *теоретичні:* аналіз науково-психологічної літератури, синтез, узагальнення та систематизація, порівняння; *емпіричні:* Багатофакторна особистісна анкета 16PF (Sixteen Personality Factor

Questionnaire, 16PF) Кеттела; Опитувальник формально-динамічних властивостей індивідуальності (ОФДВІ) Русалова; Методика дослідження локусу контролю (Rotter's Internal-External Locus of Control Scale) Джуліана Роттера; Особистісний опитувальник Айзенка ЕРІ (Eysenck Personality Inventory); *математико-статистичні*: описова статистика, кореляційний аналіз.

Практична значущість дослідження виявляється у можливості застосування його результатів у реальних соціальних та організаційних контекстах. Зокрема, глибоке розуміння індивідуально-типологічних особливостей особистості дозволяє оптимізувати процеси залучення, мотивації та утримання волонтерів в організаціях. На основі дослідження можуть бути сформульовані рекомендації для розробки навчальних програм, тренінгів та семінарів для волонтерів та менеджерів волонтерських проєктів. Також результати дослідження можуть слугувати підґрунтям для формування ефективних стратегій соціальної підтримки та розвитку волонтерської діяльності на різних рівнях – від місцевих спільнот до національних та міжнародних організацій.

Структура роботи. Робота складається з вступу, двох розділів, таблиць 5, графіків 4, висновків та списку використаної літератури, який складається із 64 джерел. Загальний обсяг роботи 54 сторінки, з яких 48 основного тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ.

1.1. Теоретичні підходи до дослідження індивідуально-типологічних особливостей особистості.

Зрозуміння зв'язку між індивідуальними характеристиками та особистісними рисами залишається об'єктом різних гіпотез. Сучасні дослідження, проведені на близнюках, підтверджують, що емоційна стабільність, екстраверсія, альтруїзм та соромливість мають генетичний компонент успадкування. Також існують певні соціально обумовлені риси особистості, такі як відчуженість, агресивність, прагнення до досягнень, лідерство, почуття суб'єктивного благополуччя.

Попри загальнолюдські фізичні та психічні характеристики, кожна особа має свої індивідуальні особливості, які відображаються у її житті, поведінці та діяльності. Фізичні індивідуальні особливості включають в себе конституцію організму та фізіологічні процеси, такі як гуморальні, ендокринні та нервові функції. Ці процеси можуть варіювати від одного організму до іншого, хоча є спільні риси, які властиві всім людям через їхнє походження.

Психічні індивідуальні особливості можуть виявлятися у різній швидкості реакцій, порогах чутливості, у властивостях уваги, пам'яті, спостережливості та інтересах. Деякі люди також виділяються за своїми індивідуальними здібностями, такими як музичність, образотворчість, спортивні навички та творчість [25].

При цьому, індивід – це людина як носій унікальних психічних та фізіологічних характеристик, включаючи генетичні особливості. Генетичні фактори впливають на спадковість та визначають ряд особливостей у поведінці та фізіологічних процесах людини [12].

У психології існує різноманітне розуміння поняття «особистість», проте більшість вчених розглядає її як соціально-психологічне утворення, що формується в процесі життя людини в суспільстві. За словами Д. Ніколенко, особистість – це індивід, представлений у системі психологічних характеристик, які визначаються стійкими соціальними відносинами і впливають на моральні вчинки, що мають значення для самої особистості і оточуючих.

Особистість – це людина, яка здатна усвідомлювати свої дії, прагне бути цікавою і неповторною, володіє самостійністю і має силу волі [24, с. 27].

Типологія особистості включає в себе спроби класифікації людей за різними типами, враховуючи взаємозв'язок між їх фізичними (фізіологічними) та психологічними особливостями. Прихильники цього підходу розглядають особистість як цілісний об'єкт, який не можна розкласти на окремі психологічні характеристики [31].

Отже, індивідуально-типологічні особливості включають унікальну своєрідність психіки кожної людини, що визначаються спадковими, біологічними особливостями організму та набутими, соціальними особливостями. Кожна дитина народжується зі своїми властивими тільки їй можливостями, які розвиваються та формуються протягом життя під впливом умов виховання та навколишнього середовища.

Так, соціогенетичний підхід пояснює індивідуально-типологічні особливості особистості, виходячи зі структури суспільства, способів соціалізації та взаємин між людьми. В психології даний підхід розглядає вплив соціального середовища на формування особистості і виокремлює три основні теоретичні напрями [45]:

1. Теорія соціалізації вважає, що людина стає особистістю завдяки взаємодії з оточуючим середовищем. Вона народжується з біологічними властивостями, але її особистісні риси формуються через соціалізацію, тобто вплив сім'ї, школи, суспільства та інших чинників на формування індивідуально-типологічних особливостей.

2. Теорія навчання стверджує, що індивідуально-типологічні особливості особистості формуються через процес навчання та набуття знань і навичок, де відзначається роль підкріплення.
3. Теорія ролей вказує на те, що суспільство визначає певні ролі, які люди повинні грати відповідно до свого соціального статусу. Ці ролі впливають на поведінку і характер особистості, що включаються до індивідуально-типологічних особливостей особистості [32].

Біогенетичний підхід – ставить в основу розвитку індивідуально-типологічних особливостей особистості біологічні процеси дозрівання організму.

Біогенетичний підхід в психології включає різноманітні теорії, які акцентують увагу на внутрішніх фізіологічних аспектах, що включаються до індивідуально-типологічних особливостей особистості. Основні теоретичні напрями цього підходу включають:

1. Теорія співвідношення психічних властивостей людини з конституцією її організму, розглядає психофізичні характеристики індивідуально-типологічних особливостей особистості.
2. Теорія несвідомих потягів підкреслює, що індивідуально-типологічні особливості особистості зумовлені фізіологічними процесами.
3. Теорія психодинамічної орієнтації пояснює індивідуально-типологічні особливості особистості через позараціональні аспекти психіки, такі як емоції та потяги.
4. Теорія когнітивної орієнтації акцентує увагу на розумових та пізнавальних аспектах індивідуально-типологічних особливостей особистості.
5. Теорія персонологічної орієнтації основний акцент робить при розгляді індивідуально-типологічних особливостей на систему цінностей, мотивацію та самореалізацію особистості [32].

Згідно з системним підходом, індивідуально-типологічні особливості особистості розглядаються як система внутрішніх умов, що взаємодіють з

зовнішніми впливами. В рамках цього підходу виділяють кілька психічних властивостей особистості, включаючи темперамент, здібності, характер та життєву позицію, що працюють як єдина система.

В психологічній науці індивідуально-типологічні особливості особистості розглядались, як психофізичні характеристики індивіда, що були основою для відчуттів, сприйняття, уявлень, пам'яті, мислення та емоційних переживань, які є складовою психічної діяльності людини та формують її свідомість.

Згідно з особистісним підходом, індивідуально-типологічні особливості особистості включають задатки та темперамент, що впливають на темп і спосіб виконання дій та операцій та визначають специфіку вияву особистісних рис. Темперамент також включає емоційні характеристики, які визначають енергетичну мотивацію та інтенсивність емоційних вражень, пов'язаних з мотивами [12].

В рамках психоаналітичного підходу К.Г. Юнг наголошував на тому, що індивідуально-типологічні особливості включають розподіл на інтровертів та екстравертів, а також чотири основні психологічні функції: мислення, відчуття, інтуїцію та сприйняття. Згідно з думкою вченого, ці особливості не лише визначають способи взаємодії особистості з зовнішнім світом, але й формують її внутрішній світогляд. К.Г. Юнг підкреслює унікальність психічного функціонування кожної особистості [44].

Г. Айзенк висував ідею, що індивідуально-типологічні особливості можна виміряти за двома основними вимірами: інтроверсія-екстраверсія та емоційна стабільність-нестабільність (невротизм). Емпіричні дослідження вченого показують, що ці виміри мають біологічну основу, що вказує на генетичні аспекти індивідуальних відмінностей. Г. Айзенк підкреслював важливість біологічних факторів у формуванні особистісних характеристик [1].

Р. Кеттел вважав, що індивідуально-типологічні особливості складаються з 16 первинних факторів особистості, виявлених за допомогою

факторного аналізу. Ці фактори включають риси, як-от загальна інтелектуальність, соціальна відкритість, наполегливість тощо. Вчений зазначав, що ці риси дозволяють скласти детальний портрет особистості, відображаючи її унікальність та складність. Р. Кеттел розширив розуміння індивідуальних відмінностей, наголошуючи на їхній багатогранності [49].

Д.Кірсі та І. Майєрс-Бріггс зазначали, що індивідуально-типологічні особливості можна класифікувати у 16 типів особистості на основі комбінацій чотирьох основних вимірів: екстраверсія-інтроверсія, сприйняття-інтуїція, мислення-відчуття, судження-сприйняття. Ця класифікація дозволяє детально описати індивідуальні психологічні профілі, сприяючи кращому розумінню та взаємодії між людьми. Вчені розширили поняття індивідуальності, включаючи в неї широкий спектр психологічних характеристик [55].

Таким чином, погляди вчених на індивідуально-типологічні особливості демонструють різноманітність підходів до вивчення людської особистості, кожен з яких вносить важливий вклад у розуміння унікальності та складності людської природи. Індивідуально-типологічні особливості визначаються спадковими, біологічними особливостями організму та набутими, соціальними особливостями, які є складовою психічної діяльності людини та формують її свідомість.

1.2. Індивідуально-типологічні особливості особистості в психологічній науці.

Неможливо створити повноцінний психологічний портрет особистості, не враховуючи її індивідуальних характеристик. Всі особистісні риси формуються внаслідок унікального поєднання життєвого досвіду та генетичних факторів. Протягом індивідуальної життєвої історії людина суб'єктивно взаємодіє з навколишнім світом та здобуває нові властивості.

Проте, для того щоб стати особистістю і суб'єктом діяльності, людина повинна будувати свої характеристики на основі унікальних структур [20].

Індивідуально-типологічні особливості кожної особистості виявляються найбільш виразно у її темпераменті, характері та здібностях. Темперамент є індивідуальною характеристикою, яка визначається силою, напруженістю, швидкістю та рівновагою психічних процесів у людини.

Темперамент – це невід'ємна частина психічної структури кожної людини, що визначає її ставлення до подій, спосіб реагування на зовнішні та внутрішні впливи, а також загальну емоційну та психічну організацію. Вчені пропонують різні підходи до пояснення природи темпераменту.

Один із найдавніших підходів – гуморальний – вперше сформульований Гіппократом, передбачає, що темперамент визначається відносним переважанням однієї з чотирьох рідин (крові, слизу, жовчі, чорної жовчі) в організмі.

Соматично-типологічний (конституціональний) підхід передбачає зв'язок між будовою організму і психічними характеристиками. Вчені, такі як Е. Кречмер і В. Шелдон, вивчали, як фізичні риси людини впливають на її темперамент та психологічні особливості. Представники цього підходу намагаються розкрити природу темпераменту через біологічні та фізіологічні чинники, що впливають на психіку людини [61].

Водночас сучасна психологія розглядає темперамент як комплексну властивість, що поєднує різні аспекти фізіології та психології особистості.

Темперамент – це вроджені особливості людини, які визначають інтенсивність та швидкість її реакцій, рівень емоційної чутливості та стійкість до впливів навколишнього середовища.

Властивості темпераменту можуть мати позитивний або негативний вплив на прояви особистості. Характеристика різних типів темпераменту включає такі основні властивості:

1. Сензитивність – рівень чутливості до подій, що відбуваються навколо.

2. Реактивність – ступінь непередбачуваної реакції на зовнішні та внутрішні подразники однакової сили.
3. Активність – енергійність впливу особистості на своє оточення.
4. Темп реакцій – швидкість відбування різних психічних процесів.
5. Пластичність та ригідність – здатність до гнучкого пристосування до зовнішніх впливів або, навпаки, інертність.
6. Екстраверсія та інтроверсія – залежність реакцій та активності особистості від зовнішніх вражень або внутрішніх образів і уявлень.
7. Емоційна збудливість – мінімальний вплив, необхідний для виникнення емоційної реакції та її швидкість [28].

Ці характеристики визначають індивідуальні особливості темпераменту та можуть бути важливими для розуміння поведінки та реакцій конкретної особистості.

Згідно з спеціальною теорією індивідуальності, темперамент є психічною властивістю, яка характеризується такими основними рисами:

1. Залежність від формального аспекту діяльності, тобто відображення зовнішніх проявів діяльності, що є відносно незалежним від її конкретного змісту і ситуації. Ця властивість пов'язана з особливостями центральної нервової системи.
2. Стійкість та стабільність темпераменту протягом тривалого періоду життя.
3. Універсальність, оскільки базові риси темпераменту спостерігаються у багатьох людей та не обмежуються конкретними умовами чи ситуаціями.
4. Генетична детермінованість темпераменту, але також важливий вплив умов плодового розвитку та раннього дитинства на його формування.
5. Шлях формування нервової системи представляє собою складну динаміку.
6. У період зрілості відбувається поліпшення та врівноваження особливостей типу нервової системи, в той час як старість супроводжується ослабленням основних властивостей.

7. Темперамент визначається як індивідуально своєрідні властивості психіки, які відображають динаміку психічної діяльності людини, залишаючись сталими протягом усього її життя, незалежно від її цілей, мотивів і контексту [29].

Темперамент як індивідуально-типологічна особливість людини відіграє ключову роль у формуванні її поведінкових реакцій та способів взаємодії з навколишнім світом. Він є фундаментальним компонентом особистості, що має глибокі корені в генетичній детермінованості, але також зазнає впливу від ранніх стадій розвитку. Основні риси темпераменту, такі як залежність від формального аспекту діяльності, стійкість, універсальність, та генетична детермінованість, відіграють важливу роль у формуванні індивідуальних психологічних властивостей.

Водночас характер формується на основі темпераменту і визначає такі риси, як урівноваженість чи неурівноваженість поведінки, а також реакцію на нові ситуації [45]. Однак, хоча темперамент створює певний фундамент, він сам по собі не визначає конкретний характер людини.

Характер людини визначає її взаємодію з навколишнім світом та іншими людьми, а також впливає на її вчинки та реакції в різних ситуаціях. Ці особливості важливі як у побутовому, так і в професійному житті, оскільки вони визначають стиль спілкування, підхід до вирішення проблем, а також здатність до співпраці та конфліктів. Знання особливостей характеру інших людей допомагає будувати ефективні взаємовідносини, розуміти їхні мотивації та реакції, а також уникати конфліктних ситуацій [17].

Характер формується під впливом життєвого досвіду і відображається в системі цінностей, моральних принципах та вчинках людини. У людини зі сформованим характером темперамент перестає бути окремою характеристикою, а стає динамічним аспектом її особистості. Він виражається у специфічній емоційній спрямованості, швидкості мислення та виявів особистості. Таким чином, темперамент і характер органічно взаємодіють, утворюючи цілісну індивідуальність людини [23].

Здібності є індивідуально-психологічними особливостями, які сприяють успішному виконанню конкретних завдань та використанню знань, умінь і навичок у практиці. Природна основа розвитку здібностей полягає в задатках, що є природженими анатомо-фізіологічними особливостями нервової системи та мозку. Однак самі задатки лише передумова розвитку здібностей, який може бути реалізований через відповідне виховання [10].

Першим проявом зародження здібностей є нахил – стійке прагнення індивіда до певної діяльності, якою він хоче займатися. Справжній нахил сприяє швидкому досягненню високих результатів, в той час як хибний нахил може призвести до середніх результатів або споглядального ставлення до діяльності. Кожна здібність має свою внутрішню структуру, яка формується в результаті розвитку особистості.

Існують два рівні розвитку здібностей: репродуктивний і творчий. На репродуктивному рівні людина виявляє високі уміння засвоювати знання і виконувати завдання відповідно до стандартів. На творчому рівні вона здатна створювати нові, оригінальні ідеї та рішення [56]. Проте ці рівні не є жорсткими межами, оскільки репродуктивна діяльність може містити елементи творчості, а творчість в свою чергу базується на репродуктивних основах.

Більшість дослідників у психології погоджуються, що ключовим аспектом формування особистості є її спрямованість. Це система стійких мотивів, що визначає поведінку та впливає на різноманітні психічні процеси, такі як пізнавальні, емоційні та вольові. Спрямованість виражається через різні форми, такі як ціннісні орієнтації, симпатії, схильності та інші, і відображається в різних аспектах життя особистості [45].

Особливості спрямованості можуть включати рівень зрілості, широту, інтенсивність, стійкість і ефективність. Вони визначаються як внутрішніми, так і зовнішніми факторами, такими як соціальне середовище, особисті впливи та інші. Ці характеристики відображаються в тому, як особистість реагує на різні ситуації та як вона вибирає свої цілі та дії. Відомо, що окремі

аспекти спрямованості можуть бути змінені або модифіковані протягом життя людини під впливом різних факторів, таких як освіта, досвід, соціальні умови та інші.

Люди відрізняються у тому, на кого вони приписують відповідальність за свої дії. Ця схильність називається локалізацією контролю або локусом контролю. Дж. Роттер та його колеги систематично досліджували спосіб, яким люди оцінюють рівень контролю над зовнішніми посиленнями [62]. Це дослідження було спровоковане спостереженням, що багато людей не відчують збільшення власної здатності контролювати події у своєму житті навіть після досягнення успіху. Інші ж, навпаки, не зменшують свої очікування після численних невдач. Деякі люди пояснюють успіх випадковістю або збігом обставин, тоді як інші зберігають відчуття контролю навколишнього середовища, навіть якщо їхня поведінка не приводить до винагороди. Дж. Роттер припускав, що як ситуація, так і особистість впливають на сприйняття людиною рівня контролю над своїм життям. Отже, людина, яка очікує успіху в одній ситуації, може відчувати себе нездатною до контролю в іншій ситуації.

Існують два протилежних типи локусу контролю:

- Інтернальний: людина вважає, що результати подій у її житті переважно залежать від власних особистих якостей, таких як компетентність, цілеспрямованість і рівень здібностей, і є результатом її власних дій.
- Екстернальний: людина вважає, що успіхи і невдачі є результатом зовнішніх факторів, таких як везіння, випадковість або вплив оточення. Ті, хто має екстернальний локус контролю, завжди знаходять пояснення для невдач, такі як транспортні затори або проблеми з технікою [62].

Локус контролю визначається якістю, яка показує, чи приписує людина відповідальність за результати своєї діяльності зовнішнім факторам (екстернальний локус контролю) чи власним зусиллям і здібностям

(інтернальний локус контролю). Це стійка властивість, яка формується в процесі соціалізації.

Переосмислюючи вищезазначену інформацію під кутом вивчення конкретних індивідуально-типологічних особливостей в контексті волонтерської діяльності, ми вирішили зосередитися для дослідження на трьох ключових аспектах: темпераменті та його характеристиках, особливості характеру, схильностей та інтересів особистості, а також локусі контролю. Ці елементи є передумовою вибору специфічних методик дослідження, оскільки вони дозволяють глибше зрозуміти, як індивідуальні відмінності впливають на участь у волонтерській діяльності та взаємодію в рамках волонтерських проектів.

Таким чином, індивідуально-типологічних особливості особистості в психологічній науці розглядаються через призму типів темпераменту та його формально-динамічних властивостей, особливостей характеру, схильностей та інтересів, а також типу локусу контролю.

1.3. Психологічні особливості людей, які схильні допомагати іншим.

Допомога іншим в суспільному житті є виявом внутрішнього світу людини. Зовнішні дії та взаємодія в акті допомоги відображають внутрішні переживання, погляди та моральні переконання. Тому розуміння психології допомоги, допомагаючої поведінки та взаємодії має велике значення для особистісного розвитку людини. Суспільні відносини включають міжособистісну взаємодію, яка, в свою чергу, складається з внутрішніх і зовнішніх аспектів. Внутрішня взаємодія, в якій люди взаємодіють і формують один одного як індивідів, є основою для надання допомоги іншим. Розуміння природи взаємодії, інтуїтивне сприйняття суті іншої особи та відкриття свого внутрішнього «Я», а також потенціалу для особистого розвитку є передумовами дійсної допомоги іншим і її розвивального впливу.

Розвиток особистості передбачає наявність суб'єктного ставлення до себе, інших людей, суспільства та світу взагалі.

Суб'єктивне ставлення виявляється через конструктивну діяльність, яка має творчий характер і сприяє особистісному розвитку. У контексті міжособистісних відносин конструктивна діяльність включає надання допомоги іншим, що може служити засобом розвитку особистості. Допомога іншим часто використовується як метод навчання та виховання, і ті, хто надає допомогу, можуть бути прикладом і впливати на інших.

Так, згідно з О. Кононко, особистість формується через ставлення до себе як до іншої особи, і це ставлення розвивається спочатку у міжособистісній взаємодії, а потім стає частиною внутрішнього світу людини. Допомога іншим може бути одним із способів міжособистісної взаємодії, яка формує ставлення до себе та сприяє особистісному розвитку [15].

Допомога іншим відіграє важливу роль у міжособистісних відносинах і вимагає дотримання певних етичних норм. В свою чергу, етичні аспекти допомоги іншим торкаються етики міжособистісних відносин та обов'язків, які випливають з цих відносин, і розглядають етичні аспекти існування людини. При цьому в таких відносинах етичність може мати як зовнішній аспект, пов'язаний із відповідністю нормам і правилам (наприклад, Етичному кодексу психолога), так і внутрішній аспект, що базується на моральних переконаннях та ідеалах особистості, а моральні дії зазвичай мають своє філософське обґрунтування.

Саме тому, в етичних системах XIX століття була спрямована на включення альтруїстичних цінностей, оскільки альтруїзм, на відміну від егоїзму, визнає важливість допомоги іншим. Утилітаризм, який був розвинутий такими філософами, як Дж. С. Міль, І. Бентам, Дж. С্মарт, Г. Сіджвік, Р. Хер, визначає моральність через принцип корисності, де допомога іншим розглядається як домінуюча ідея. Еволюційний підхід до

моральності розглядає допомогу іншим як результат симпатії та співчуття, які обмежують свободу індивіда на користь інших.

Узагальнюючи, моральність та етика відіграють важливу роль у регулюванні ставлення до допомоги іншим та визначенні обов'язків у відносинах між людьми.

Відповідно до етичної філософії, яка базується на рівній свободі для всіх індивідів, мотивація для надання допомоги іншим полягає в співчутті та симпатії. Ці почуття виникають у процесі розвитку особистості та сприяють миролюбності та співробітництву в суспільстві [62].

Г. Спенсер вважав, що почуття симпатії та співчуття розвиваються як результат боротьби за існування та адаптацію до складних умов життя. На думку вченого, допомога іншим може супроводжуватися обмеженнями особистої свободи, і це може бути сприйняте індивідом або як фрустрація, або як можливість для самопожертви і особистісного зростання, залежно від установки особистості на різницю між напругою та релаксацією.

Представники утилітарної етики також підкреслюють, що симпатія і співчуття відіграють важливу роль у формуванні моральних цінностей та створенні морального почуття особистості, що схильна допомагати іншим. Згідно з даним підходом, допомога іншим пов'язана з тим, що моральне те, що приносить радість та щасливе життя. В даному випадку, розвиток особистості сприймається як ключовий ідеал, який співвідноситься з розвитком суспільства. На думку представників цього підходу, в процесі цього розвитку особистості відбувається індивідуація, що використовувалась для позначення формування індивідуальності, яке відділяється від «індивідуалізму».

Так, однією з ключових тез етичного вчення Г. Сіджвік було те, що допомога іншим, мотивована співчуттям, може обмежувати особисту свободу задля створення справедливого суспільства [54].

Сучасні дослідження в психології підкреслюють два підходи до розуміння справедливості як важливого компоненту допомоги іншим.

Перший підхід розглядає справедливість як закон, який повинен бути дотриманий, як правило, яке регулює поведінку людини. Другий підхід вбачає справедливість як прояв милосердя. Цей підхід актуалізується при оцінці подій, пов'язаних з міжособистісним контекстом, де важливими є норми рівності, розподілу відповідно до потреб та позитивні вчинки. Вибір між цими типами оцінки та розуміння справедливості визначається значущістю норми взаємодопомоги у регулюванні міжособистісних відносин.

Так, Р. Тріверс розробив концепцію взаємного альтруїзму як пояснення допомагаючої поведінки особистості, яка охоплює взаємодію як всередині групи, так і між представниками різних груп. За даною концепцією, одна особа надає допомогу іншій в сподіванні на взаємність, тобто очікування, що інша особа також відповість взаємною допомогою[61].

П. Кропоткін стверджував, що природа особистості, що схильна допомагати іншим, включає принцип взаємодопомоги разом із боротьбою за існування. Вчений вважав, що взаємна допомога є ключовим фактором, який сприяє прогресивному розвитку. На думку вченого, у випадку взаємодопомоги люди набувають навичок, які полегшують їм життя та зменшують внутрішню конфліктність, в той же час сприяючи розвитку розумових здібностей серед тих, хто практикує цей вид взаємодії. В даному випадку природнім устроєм життя є суспільне життя, де «ми» важливіше, ніж «я», тобто мова іде про реальну взаємодію як цілісну систему допомоги, а не просто обмін і очікувану вигоду. Таким чином, ця концепція обґрунтовує зв'язок допомоги з розвитком та саморозвитком особистості[14].

В психологічній науці, взаємодопомогу можливо розглядати як домінуючий фактор у природі особистості, що схильна допомагати іншим, і силу цієї особистості, що сприяє прогресивному розвитку. Взаємодопомога виступає як корінь таких елементів моралі, як почуття обов'язку, співчуття, поваги до інших, і навіть самопожертви.

У. Джеймс в своєму вченні про прагматизм, підкреслював при вивченні особливостей особистості, що допомагає іншим, що із потреб та взаємин

людей виходить мораль. Вчений стверджував, що люди, що домагають іншим прагнуть до ідеалу, який відрізняється від просто приємного і корисного. Обов'язок завжди виникає у відповідь на реальну потребу, і загальний принцип моралі полягає у «задоволенні якомога більшої кількості вимог».

Концепція Дж.Дьюї акцентує увагу на тому, що для особистостей, які допомагають іншим, важливим є розв'язання конкретних ситуацій у моральному житті, замість дотримання абстрактних принципів та загальних цілей [36].

Згідно з психоаналітичним підходом, З. Фрейд вважав, що альтруїзм як особливість особистості, яка допомагає, є результатом прихованого егоїзму.

Проте, Е. Фромм наголошував, що любов до себе та егоїзм є абсолютно протилежними одне одному. Вчений розглядав у осіб, що схильні допомагати іншим, любов як конструктивний спосіб ставлення до інших і до себе. Е. Фромм виділяв чотири форми продуктивної любові: турбота, відповідальність, повага і знання, які характеризувались акт допомоги іншому. На думку вченого, допомога може виникати завдяки турботі, ґрунтуватися на відповідальності та повазі, і бути ефективною, особливо коли є глибоке розуміння ситуації, потреб іншої людини і власних можливостей [21].

В рамках соціологічного підходу З. Баумана, можливо розрізнити два принципи взаємодії людей – принцип еквівалентного обміну і принцип дарування. Вчений зауважував, що ці принципи часто суперечать один одному. Допомога іншому відповідає принципу дарування, і в цьому контексті вона може розглядатися як джерело самозречення і самопожертви заради іншої людини, як особливостей особистості, яка допомагає іншим [53].

В рамках екзистенційного напряму вказується на важливість для особистостей, що допомагають відповідального вчинку та його непоправності, оскільки відповідальний вчинок об'єднує багато аспектів, включаючи сенс, факт, загальне, індивідуальне, реальне і ідеальне.

Важливим поняттям в цій концепції є «позазнаходження», яке вказує на безкорисливе та об'єктивне ставлення до іншої особи, дозволяючи бачити її як самостійного суб'єкта. Поняття «позазнаходження» виражає відокремлення від іншої людини, ставлення до неї без нав'язування власного «Я». У протилежність цьому є прив'язаність та пристрась до іншої особи, коли на перше місце виходить егоїстичне «Я» [60].

На думку М.Бубера, допомога іншому є способом виявлення діалогічної сутності людського існування, яка олягає в спілкуванні з Іншим і відповіді на його звернення, а звертаючись до Іншого, людина стає особистістю. Істотною частиною для особистостей, що надають допомогу іншим є спілкування [50].

Е. Левінас підкреслював, що важливою умовою ефективної допомоги іншому є близькість, яка виникає природньо і пасивно і є основою спілкування. Почуття близькості визначається як метаонтологічна та металогічна пристрась, що охоплює свідомість до виникнення образів та понять. Справжня допомога іншому (як особистісний акт, а не формальний) можлива лише в рамках взаємин «Я–Інший». Е. Левінас підкреслює особливу природу цієї взаємодії, яка не базується на підкоренні одного члена цілому, але відбувається без насильства, незважаючи на єдність логосу і порядку. Вона ґрунтується на ідеї «взаємин без взаємин», де існує відсутність відчуженості і переважає повага до незалежності, унікальності кожної індивідуальності.

Згідно з діалогічним напрямком виділяють наступні положення розуміння специфіки психологічних особливостей особистості, що допомагає іншому:

- наявність унікального типу взаємин, які є необхідними для дійсної допомоги іншому;
- підкреслення суб'єкт-суб'єктного характеру взаємодії, що є невід'ємним аспектом справжньої допомоги іншому;

- розгляд діалогу як способу взаємодії, який сприяє особистісному розвитку людини, оскільки допомога іншому можлива лише як діалог, вона призводить до особистісного зростання [11].

На думку Е. Гуссерля, існування людини, що схильна допомагати іншим означає існування «для когось тут». На думку М. Гайдеггера, це спільне існування та спільна присутність з іншими. К. Ясперс підкреслював важливість для такої особистості знаходження своєї долі через взаємодію з іншими [15].

Ж.-П. Сартр вважав, що дійсна допомога іншому може розглядатися як форма універсальної комунікації між людьми. Вчений наголошував на важливості внутрішньої свободи для такої особистості, де свобода пов'язана з вибором і супроводжується відчуттям відповідальності і тривогою [58].

С. К'єркегор зазначав, що ключові аспекти для особистості, що допомагає іншим є свобода і вибір, відповідальність і тривога, розуміння іншого і здатність бути в собі самому іншим. Це ставлення людини формує сама, проявляючи власну активність і визначаючи власну ідентичність.

А. Камю підкреслював необхідність визнання і боротьбу за цілісність людської особистості, яка можлива лише через взаємодію з іншими за рахунок допомоги [28].

Р. Мей виділяв у особистості, що допомагає кілька видів мужності, включаючи фізичну, моральну, соціальну та мужність творчості. На думку вченого, допомагаючи іншій особі, людина може розвивати власну мужність і відкривати нові аспекти становлення і існування.

Зокрема в контексті допомоги іншому, специфічні відносини «Я–Ти» стають передумовою особистісного росту учасників взаємодії. Ця особлива взаємодія відзначається як рушійна сила для розвитку обох особистостей, особливо в ситуаціях надання допомоги.

Справді, відносини «Я–Ти» мають важливе значення для надання дійсної допомоги іншій особі і водночас сприяють розвитку цієї допомоги. Ці

відносини представляють собою взаємозв'язок між суб'єктами, що розкриває нові аспекти їхнього існування.

На рівні відношення «Я–Ти» з'єднується психологічний рівень розуміння допомоги іншим як засобу розвитку особистості з філософським рівнем міжособистої взаємодії та становлення людини [17].

Таким чином, психологічні особливості особистості, що допомагає іншим тісно пов'язана з екзистенційними аспектами людських взаємин, такими як вибір, свобода, тривога і відповідальність, оскільки дає можливість реалізувати ставлення до іншої особи і водночас розвивати власну екзистенційну сутність. Проблема психологічних особливостей особистості, що схильна допомагати іншим розглядалась в рамках різних філософських, соціологічних і етичних парадигм, відображаючи внутрішню етичність людських взаємин і пов'язана з основними аспектами існування людини у світі.

Висновки до першого розділу

Аналіз теоретичних підходів до дослідження індивідуально-типологічних особливостей особистості показав, що вони розглядаються з точки зору теорії соціалізації як особливості, що формуються через соціалізацію, тобто вплив сім'ї, школи, суспільства та інших соціальних чинників; теорія навчання стверджує, що вони формуються через процес навчання та набуття знань і навичок; теорія ролей вказує на значення для формування індивідуально-типологічних особливостей певних ролей, які люди повинні грати відповідно до свого соціального статусу; біогенетичний підхід в психології включає різноманітні теорії, які акцентують увагу на внутрішніх фізіологічних аспектах, що включаються до індивідуально-типологічних особливостей особистості; згідно з системним підходом, індивідуально-типологічні особливості особистості розглядаються

як система внутрішніх умов, що взаємодіють з зовнішніми впливами; згідно з особистісним підходом, індивідуально-типологічні особливості особистості включають задатки та темперамент, що впливають на темп і спосіб виконання дій та операцій та визначають специфіку вияву особистісних рис; в рамках психоаналітичного підходу індивідуально-типологічні особливості включають розподіл на інтровертів та екстравертів, а також чотири основні психологічні функції: мислення, відчуття, інтуїцію та сприйняття.

Водночас індивідуально-типологічних особливості особистості в психологічній науці розглядаються через призму типів темпераменту та його формально-динамічних властивостей, особливостей характеру, схильностей та інтересів, а також типу локусу контролю.

Психологічні особливості людей, які схильні допомагати іншим включають постійний особистісний розвиток; симпатії та співчуття, які обмежують свободу індивіда на користь інших; жагу до справедливості як закону, який повинен бути дотриманий та як прояв милосердя; альтруїзм; принцип взаємодопомоги разом із боротьбою за існування; любов як конструктивний спосіб ставлення до інших і до себе; відповідальний вчинок, який об'єднує багато аспектів, включаючи сенс, факт, загальне, індивідуальне, реальне і ідеальне; близькість, яка виникає природньо і пасивно і є основою спілкування; свободу і вибір, відповідальність і тривогу, розуміння іншого і здатність бути в собі самому іншим; фізичну, моральну, соціальну мужності та мужність творчості.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ СХИЛЬНОЇ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Організація і методи дослідження

Дослідження індивідуально-типологічних особливостей особистостей, які проявляють схильність до волонтерської діяльності, було структуровано за трьома етапами для забезпечення його наукової обґрунтованості та високої якості результатів.

На першому етапі було здійснено комплексний теоретичний аналіз існуючої літератури з психології, з акцентом на теоретичні підходи до вивчення індивідуально-типологічних особливостей особистості, їх структури та психологічних особливостей людей, що схильні допомагати, що важливо для розуміння динаміки волонтерської діяльності. Цей аналіз дозволив визначити ключові психологічні процеси, що сприяють або перешкоджають активній участі в соціально значущій діяльності.

Другий етап охоплював збір та аналіз даних. Було розроблено та адаптовано психодіагностичні інструменти для оцінки особистісних рис, що мають вирішальний вплив на поведінку і сприйняття індивіда, формально-динамічних властивостей індивідуальності, локусу контролю та основних аспектів особистості. Збір даних відбувався через анкетування, що забезпечувалося як через безпосередню взаємодію, так і через онлайн-платформи для досягнення максимальної залученості потенційних респондентів.

Теоретичний аналіз, проведений у рамках дослідження виявив, що волонтерська активність є не лише формою соціальної дії, а й важливим засобом саморозвитку і самоактуалізації особистості. Дослідження проводилось серед волонтерів віком у віці від 18 до 70 років та розділена на чоловіків і жінок на базі громадсько-культурного центру «Шелтер+» в м.

Кривий Ріг. Дослідницька вибірка складається з 60 осіб, що є достатньо представницьким розміром для проведення емпіричного дослідження.

Емпірична база цього дослідження включала застосування різноманітних психологічних методик та інструментів для глибшого розуміння індивідуально-типологічних особливостей осіб, які мають схильність до волонтерської діяльності.

- Методика багатofакторної моделі особистості Р. Кеттелла дає змогу з'ясувати особливості характеру, схильностей та інтересів особистості, тобто оцінити особистісні риси, що мають вирішальний вплив на поведінку і сприйняття індивіда. Методика 16PF базується на концепції 16 основних біполярних особистісних рис, таких як соціальна взаємодія, відкритість до нового досвіду, емоційна стабільність, інтелект та інші. Кожна риса оцінюється за певною шкалою, а результати дозволяють скласти глибокий портрет особистості, її сильні та слабкі сторони, а також потенційні зони для розвитку. Під час інтерпретації отриманих результатів доцільно використовувати не тільки вираженість окремих чинників, а й їхніх сполучень, які утворюють симптомокомплекси комунікативних, інтелектуальних, емоційних і регуляторних особистісних властивостей. В контексті волонтерської діяльності, методика 16PF була використана для оцінки рис, які притаманні особистості, що схильна волонтерства.

- Опитувальник формально-динамічних властивостей індивідуальності (ОФДВІ, В.М. Русалова) діагностує властивості «предметно-діяльнісного» (психомоторної та інтелектуальної сфери) та «комунікативного» аспектів темпераменту. Ці аспекти є критично важливими для волонтерської діяльності, де потрібна активність, творчий підхід до розв'язання завдань та ефективна комунікація. Опитувальник дозволяє надійно діагностувати нейродинамічну основу особистості через диференційовану оцінку властивостей і їх проявів в психомоторній, інтелектуальній та комунікативній сферах, з виходом на інтегральні показники загальної активності й адаптивності. В опитувальнику наявні 150 тверджень, які направлені на

визначення звичного способу поведінки. Кожне твердження треба оцінити від 1 до 4 балів, які характеризують рівень найбільш характерний в реальній поведінці. Підрахунок балів по шкалі відбувається за рахунок ключів по кожній із шкал. Підрахунок балів здійснюється шляхом сумування всіх балів по даній шкалі.

- Методика дослідження локусу контролю Дж. Роттера вимірює, наскільки особистість схильна приписувати успіхи та невдачі власним діям (внутрішній локус контролю) або зовнішнім обставинам (зовнішній локус контролю). Опитувальник діагностує локалізацію контролю за значними подіями, іншими словами – рівень особистої відповідальності. Це важливо для волонтерської діяльності, оскільки люди з внутрішнім локусом контролю, як правило, більш мотивовані та активні, а ті, хто має зовнішній локус контролю, можуть бути схильні до залежності від зовнішніх обставин. Обробка результатів тесту включає кілька етапів. 1-й етап – це підрахунок «сирих» (попередніх) балів за шкалами, а 2-й етап – це переведення «сирих» балів у стіни (стандартні оцінки), які представлені 10-бальною шкалою і дають можливість порівнювати результати різних досліджень. Необхідно проаналізувати кількісно і якісно показники УСК за сімома шкалами, порівнюючи результати з нормою. Нормальним вважається значення стена, що дорівнює 5. Відхилення вправо (6 і більше стенів) свідчить про інтернальний тип рівня суб'єктивного контролю у відповідних ситуаціях, відхилення вліво (менше 4 стенів) свідчить про екстернальний тип.

- Особистісний опитувальник Г. Айзенка (ЕРІ) дозволяє оцінити дві основні якості ВНД, котрі, як вважає більшість дослідників, визначають всю різноманітність типів особистості: екстраверсію (інтроверсію) та невротизм. Фактори екстраверсія-інтроверсія й нестабільність-стабільність (нейротизм) вважаються незалежними, і в сполученні вони можуть характеризувати той чи інший тип особистості. Опитувальник Айзенка містить 57 запитань, з яких за 24 запитаннями оцінюються екстраверсія-інтроверсія, інші 24 запитання характеризують нестабільність-стабільність, а останні 9 – входять в шкалу

відвертості і вірогідності результатів дослідження. Обробку опитувальника проводять за допомогою ключа й починають її із шкали відвертості (В). Якщо в обстежуваного за шкалою (В) 5 балів або більше, результати його відповідей не використовуються, а йде пошук причин невідвертих відповідей. Потім підраховуються бали за шкалою екстраверсії. Якщо кількість балів 12 і більше, то обстежуваного можливо вважати екстравертом, менше 12 балів – інтровертом. Такі самі оцінки застосовуються й для шкали нейротизму: якщо 12 балів і більше – нейротизм, менше – емоційна стабільність. Результати опитувальника ЕРІ були використані для визначення особливостей особистості схильної до волонтерської діяльності, оскільки волонтери з високим рівнем екстраверсії, як правило, краще працюють у команді та ефективніше спілкуються з оточенням. Також важливим є рівень невротизму, який може впливати на здатність волонтера до стресостійкості та адаптації у нових або непередбачуваних ситуаціях.

На третьому була проведена обробка та аналіз результатів методами математичної статистики. Цей етап дозволив виділити основні індивідуальні та типологічні особливості особистості схильної до волонтерської діяльності, а також встановити як ці особливості корелюють між собою.

Таким чином, дослідження індивідуально-типологічних особливостей особистості схильної до волонтерської діяльності проходила в три етапи. На першому етапі було здійснено комплексний теоретичний аналіз існуючої літератури з психології, з акцентом на теоретичні підходи до вивчення індивідуально-типологічних особливостей особистості, їх структури та психологічних особливостей людей, що схильні допомагати, що важливо для розуміння динаміки волонтерської діяльності. Другий етап охоплював збір та аналіз даних для оцінки особистісних рис, що мають вирішальний вплив на поведінку і сприйняття індивіда, формально-динамічних властивостей індивідуальності, локусу контролю та основних аспектів особистості. Дослідження проводилось серед волонтерів віком у віці від 18 до 70 років та розділена на чоловіків і жінок на базі громадсько-культурного центру

«Шелтер+» в м. Кривий Ріг. Дослідницька вибірка складається з 60 осіб, що є достатньо представницьким розміром для проведення емпіричного дослідження. На третьому була проведена обробка та аналіз результатів методами математичної статистики.

2.2. Аналіз дослідження індивідуальних рис особистості схильної до волонтерської діяльності.

Для дослідження формально-динамічних індивідуальних рис особистості схильної до волонтерської діяльності була використана методика ОФДВІ М.В. Русалова. Результати дослідження представлено в таблиці.

Таблиця 2.1.

Показники формально-динамічних індивідуальних рис особистості схильної до волонтерської діяльності

Показники	Середнє значення	Медіана	Стандартне відхилення
Психомоторна активність	7.6	7.6	0.75
Інтелектуальна активність	7.08	7.1	0.72
Комунікативна активність	7.47	7.5	0.71
Загальна активність	7.4	7.4	0.70
Емоційна активність	7.2	7.2	0.68
Загальна адаптивність	7.3	7.3	0.69

В таблиці 2.1. можна побачити, що згідно з середнім значенням та медіаною в 7.6 балів за шкалою «Психомоторна активність», а також за стандартним відхилення 0.75, яке підкреслює невелику варіативність в оцінках психомоторної активності серед респондентів, вони характеризуються високою фізичною та ментальною активністю. Це означає, що вони здатні до швидкої реакції, мають високий рівень енергії та залученості у фізичні дії та активності.

Згідно даних таблиці 2.1, за середнім значенням 7.08, з медіаною 7.1, за шкалою «Інтелектуальна активність», а також при стандартному відхиленні 0.72, що вказує на помірну однорідність в оцінках, тобто респонденти мають глибокі аналітичні здібності та широке коло інтересів. У комунікативній сфері високі рівні відзначаються легкістю у встановленні контактів та ефективною взаємодією.

Отримані дані в таблиці 2.1 показують, що за середнім значенням 7.47, з медіаною 7.5 за шкалою «Комунікативна активність» при стандартному відхиленні 0.71 респонденти мають високий рівень комунікативної активності, що свідчить про їх здатність ефективно взаємодіяти з іншими, виражати свої думки та почуття та успішно встановлювати соціальні зв'язки.

Відповідно до результатів таблиці 2.1 за шкалою «Загальна активність» з середніми значеннями 7.4, з медіаною 7.4 та стандартним відхиленням 0.70 свідчить про високий рівень активності серед респондентів. Це означає, що вони мають сильну загальну залученість та енергію у своєму повсякденному житті, що включає як фізичні, так і ментальні аспекти.

Відповідно до результатів таблиці 2.1, за шкалою "Емоційна активність" серед респондентів з середнім значенням 7.2, медіаною 7.2 та стандартним відхиленням 0.68. Це вказує на те, що особи мають високу емоційну відгуковість та здатність емоційно реагувати на різноманітні ситуації.

Відповідно до результатів таблиці 2.1, шкала "Загальна адаптивність" має високі показники з середнім значенням 7.3, медіаною 7.3 та стандартним відхиленням 0.69. Це свідчить про те, що учасники дослідження ефективно адаптуються до змінних умов і викликів.

В роботі представлено гістограму, що включає оцінку психомоторної, інтелектуальної, комунікативної, емоційної, загальної активності та адаптивності волонтерів різних вікових груп. Результати представлено на рисунку 2.1.

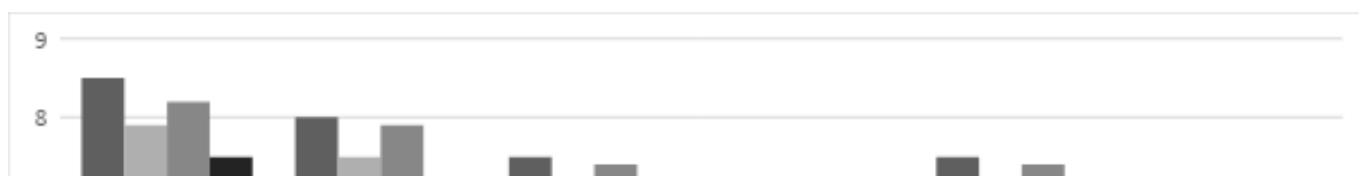

Рис.2.1. Показники формально-динамічних властивостей волонтерів різних вікових груп

На рисунку 2.1 видно, що психомоторна активність у всіх вікових групах, як для чоловіків, так і для жінок, залишається на високому рівні. Це свідчить про загальну схильність учасників до активної діяльності та готовності брати участь у волонтерських ініціативах. Щодо інтелектуальних здібностей, можна відзначити, що в молодіжній групі (18-28 років) у обох статей спостерігається високий рівень аналітичних та комунікативних навичок. Це вказує на здатність молодих дорослих до аналізу складних ситуацій та ефективного спілкування, що є важливими вміннями для волонтерської роботи. У групі середнього віку (28-38 років) спостерігається стабільна активність та добре розвинені логічні та комунікативні навички, особливо у жінок. Це може свідчити про збереження інтелектуального та комунікативного потенціалу під час старшого дорослого віку.

У групі людей віком від 38 до 58 років спостерігається помірна активність і практичний підхід, особливо серед чоловіків. Це вказує на бажання цієї групи здійснювати волонтерську діяльність з більш розсудливим підходом та акцентом на практичному результаті. Нарешті, в групі віком від 58 до 70 років, незалежно від статі, спостерігається спокій та життєва мудрість. Це може означати, що люди цього вікового періоду мають багатий життєвий досвід і можуть бути цінними волонтерами завдяки своєму емоційному багажу та мудрості. Результати свідчать, що молодші вікові групи (18-28 років) мають вищі показники за шкалами "Загальної активності", "Емоційної активності" та "Загальної адаптивності" порівняно зі старшими групами. Це може свідчити про більшу адаптивність та емоційну реактивність у молодшому віці. У групі 28-38 років спостерігається зниження цих показників, особливо у чоловіків, що може вказувати на стабілізацію емоційного фону та адаптивних здібностей. У вікових групах 38-48 років і

старших зниження продовжується, особливо помітно по зниженню "Емоційної активності" і "Загальної адаптивності", що може відображати зростання життєвого досвіду та зменшення емоційної вразливості.

Для дослідження біполярних особистісних рис, які впливають на поведінку та сприйняття особистістю світу використовувалась методика багатфакторної моделі особистості (16PF) Р. Кеттела. Результати дослідження основних факторів, таких як екстраверсія-інтроверсія, стійкість-нестійкість, домінантність-пасивність особистості схильної до волонтерської діяльності представлено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Показники біполярних особистісних рис особистості схильної до волонтерської діяльності

Показники	Середнє значення	Медіана	Стандартне відхилення
Фактор А (Екстраверсія)	5.64	5.60	0.109
Фактор В	5.63	5.65	0.114
Фактор С	4.22	4.25	0.005
Фактор Е	5.83	5,82	0.005
Фактор F	6.10	6,11	0.005
Фактор О	7.48	7,43	0,005
Фактор Q1	7.50	7,51	0,015
Фактор Q2	7,45	7,49	0,025
Фактор Q3	7,52	7,46	0,035
Фактор Q4	7,18	7,53	0,035

Відповідно до результатів таблиці 2.2, Фактор А (Екстраверсія) показав середнє значення 5.64 та медіану 5.60, вказуючи на помірний рівень екстраверсії у групі, тобто такі респонденти взаємовідносин з людьми не уникають, але власна активність у встановленні та збереженні контактів невисока і спілкування з великою аудиторією або авторитетними людьми

вимагає подолання напруги. Стандартне відхилення 0.109 свідчить про стабільність даних і незначну варіабельність у рівні екстраверсії серед учасників.

Дані таблиці 2.2 показують, що за Фактором В, що оцінює загальну емоційну реактивність або тривожність, за середнім значенням 5.63 та медіану 5.65 респонденти мають помірний рівень емоційної реактивності в групі, тобто респонденти демонструють можливість досягнення успіху в розв'язанні нескладних абстрактних проблем, а найбільша успішність досягається у розв'язанні практичних завдань. Стандартне відхилення 0.114 підтверджує стабільність цього параметра серед учасників.

В таблиці 2.2 видно, що Фактор С, що відображає менш виражені риси, пов'язані з вольовими якостями або емоційною стабільністю, показав середнє значення 4.22 та медіану 4.25, тобто респонденти демонструють помірний рівень цих рис у групі і тому характеризуються здатністю зберігати емоційну рівновагу переважно у звичній для себе обстановці, а при несподіваній появі додаткових труднощів виникає короткочасне почуття тривоги і безпорадності. Низьке стандартне відхилення 0.005 підтверджує стабільність даних щодо цього фактора.

Відповідно до результатів таблиці 2.2, Фактор Е показав середнє значення 5.83, медіана 5.82, стандартне відхилення 0.005, це свідчить, респонденти характеризуються середнім рівнем домінантності, тобто мають власну точку зору з багатьох питань, але вона не нав'язується групі, а лідерські функції проявляються переважно у звичних ситуаціях, розвиток яких можна передбачити та появі труднощів можна запобігти. Низьке стандартне відхилення свідчить про стабільність даних та високу узгодженість у відповідях учасників.

Також, фактор F має середнє значення 6.10, медіана 6.11, стандартне відхилення 0.005, ці результати вказують на особливу рису, таку як відкритість до досвіду або гнучкість мислення, тобто такі респонденти мають

гнучкий та відкритий підхід до життя. Низьке стандартне відхилення свідчить про стабільність цього параметра серед учасників дослідження.

Відповідно до результатів таблиці 2.2, фактор Q1 показав велику вагу, яку респонденти приділяють міжособистісним відносинам. Високі середні значення та медіана (7,50 та 7,51 відповідно) свідчать про значимість цього аспекту серед учасників дослідження. Стандартне відхилення (0,015) вказує на стабільний характер даних, що свідчить про малу варіативність у рівні міжособистісних відносин.

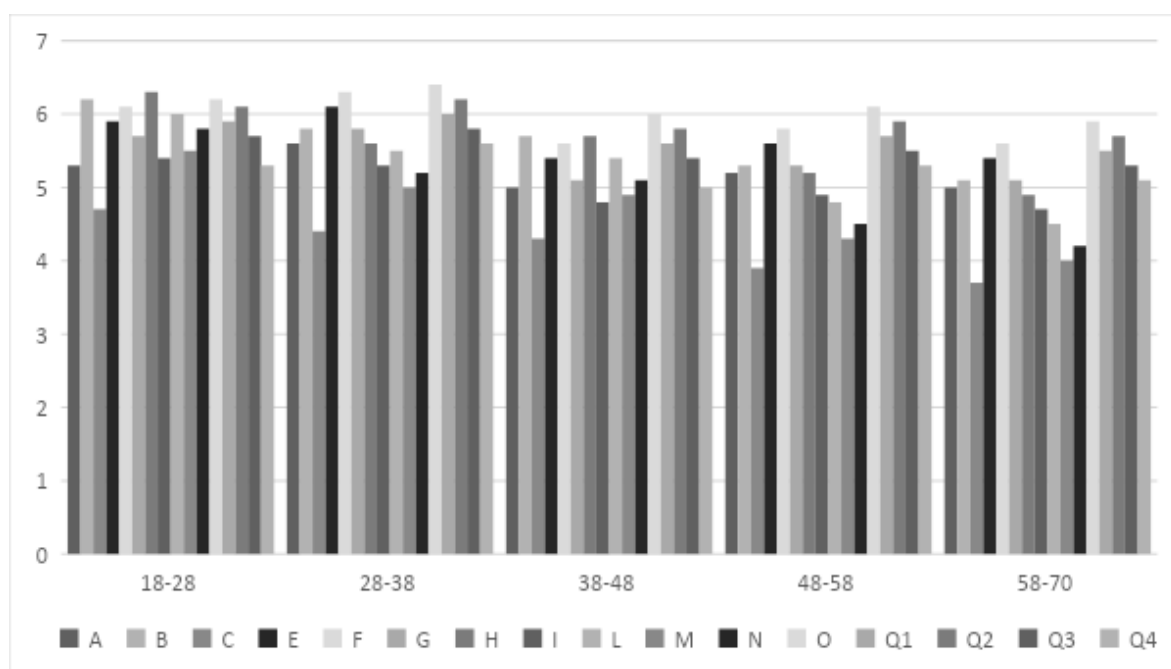
Дані таблиці 2.2 показують, що за Фактор Q2 наявні високі середні значення та медіана (7,45 та 7,49 відповідно), тобто респонденти вважають думку групи так само, як і свою, але може змінити власну під тиском групи. Однак відповідальні рішення воліють приймати самостійно. Стандартне відхилення (0,025) свідчить про стабільність даних.

В таблиці 2.2 показано, що за Фактор Q3 за середнім значенням та медіаною (7,52 та 7,46 відповідно) респонденти організовані та наполегливі насамперед у ситуаціях, у яких адаптувалася, але у разі несподіваної появи додаткового навантаження можуть діяти хаотично або навпаки зберегти самовладання і регулювати зовнішні прояви емоцій. Проте варіативність у рівні стресостійкості виявилася більшою, як це показує стандартне відхилення (0,035).

Нарешті, за фактор Q4 середнє значення та велике стандартне відхилення (7,18 та 0,035 відповідно) вказують на значну варіативність у цьому аспекті серед респондентів, але деякі учасники демонструють вищий рівень емоційної відкритості, ніж інші.

Для більш глибоко аналізу індивідуально-типологічних особливостей особистості схильної до волонтерської діяльності в роботі представлено графіки в залежності від вікових та статевих показників. Результати дослідження основних факторів або біполярних особистісних рис в залежності від вікову та статі волонтерів представлено на рисунку 2.2.

Рис.2.2. Показники біполярних особистісних рис особистості

схильної до волонтерської діяльності

На рисунку 2.2. показано, що виразність психологічних рис може змінюватися в залежності від віку. Наприклад, молодша вікова група (18-28 років) має вищий рівень екстраверсії, що може свідчити про більшу схильність до активної соціальної взаємодії та сміливіше спроби нових досвідів, що може бути цінним для волонтерської діяльності. З іншого боку, у старших вікових груп (від 48 років та старше) спостерігається менший рівень екстраверсії та відкритості до досвіду. Однак, ці групи демонструють більшу стійкість та емоційну стабільність. Це може означати, що люди старшого віку можуть бути менш активними у волонтерській діяльності, але здатні бути більш стійкими та збалансованими у роботі зі стресом.

Стосовно статевих відмінностей, жінки виявили вищий рівень відкритості до досвіду, а також більше розвинені комунікативні навички в порівнянні з чоловіками. Це може свідчити про те, що жінки мають більший потенціал для соціальної взаємодії та співпраці у волонтерських проектах.

У молодшій віковій групі (18-28 років) відзначається більша експресивність та спонтанність, особливо серед жінок. Це може свідчити про їхню відкритість до нових емоційних досвідів та бажання брати активну

участь у волонтерських проектах, де часто важливо бути комунікабельним та готовим до різних ситуацій.

З іншого боку, у старших вікових групах (28 років і старше) чоловіки та жінки проявляють більшу добросовісність, наполегливість та емоційну стабільність. Ці риси особистості можуть бути корисними для волонтерської роботи, де необхідна відповідальність та здатність працювати у стресових ситуаціях.

Окрім цього, можна припустити, що з віком відбувається розвиток наполегливості та сумлінності, що може бути пов'язано із збільшенням життєвого досвіду і більшою стійкістю до труднощів.

Таким чином, незважаючи на ці вікові та статеві відмінності, важливо пам'ятати, що волонтерство може бути доступним та цінним для осіб усіх вікових груп і з різними особистісними рисами. Важливо враховувати цю різноманітність при формуванні команд волонтерів та надавати можливості для розвитку їхніх унікальних сильних сторін та навичок у волонтерському середовищі.

2.3. Аналіз дослідження типологічних характеристик

Дослідження типологічних особливостей осіб, схильних до волонтерської діяльності, також включало застосування методики дослідження локусу контролю, розробленої Дж. Роттером. Результати дослідження локусу контролю представлено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

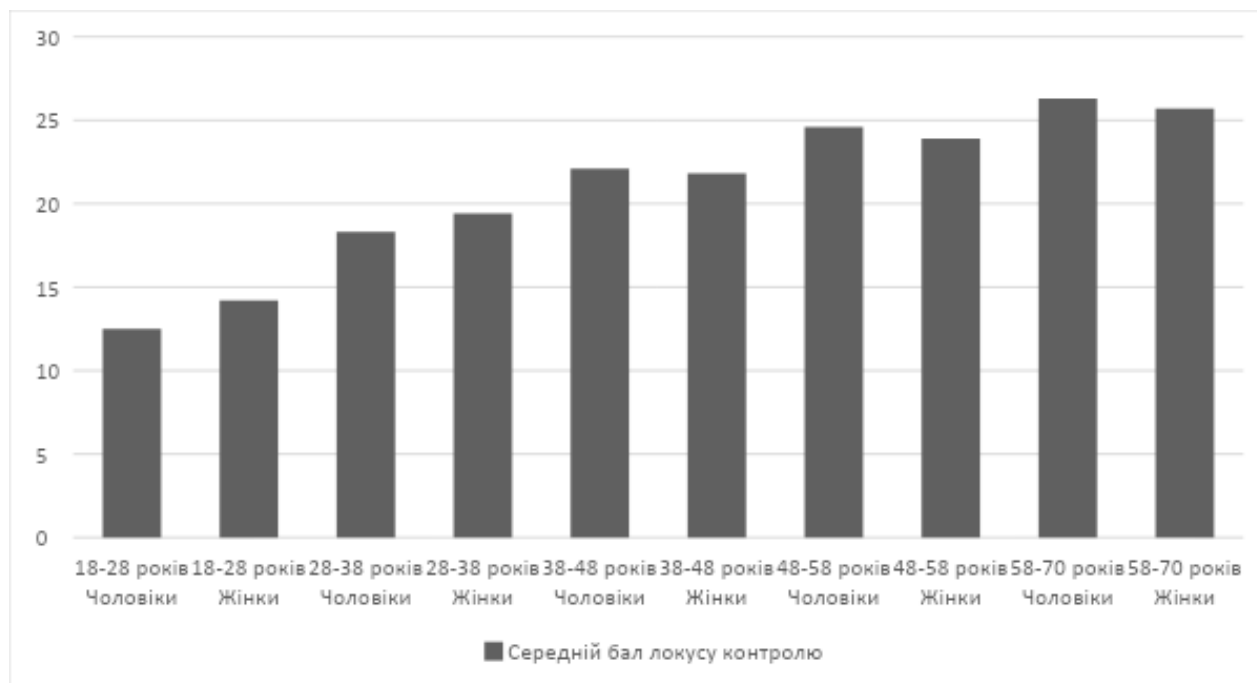
Показники локусу контролю особистостей схильних до волонтерської діяльності

Показники	Середнє значення	Медіана	Стандартне відхилення
Локус контролю	20.88	21.95	4.73

Дані таблиці 2.3 свідчать, що за середнім значенням в 20.88 та медіаною в 21.95 респонденти сприймають значну частину подій у своєму житті як зумовлені зовнішніми обставинами або іншими людьми проте є тенденція в середині групи до підвищення даного показнику. Це вказує на схильність до зовнішнього локусу контролю серед респондентів. Стандартне відхилення становить 4.73, що вказує на досить велику варіативність в оцінках локусу контролю серед учасників. Ця значна різноманітність свідчить про те, що, хоча загальна тенденція схиляється до зовнішнього локусу контролю, існують значні індивідуальні відмінності у сприйнятті контролю над життєвими подіями.

Для більш глибоко аналізу локусу контролю особистості схильної до волонтерської діяльності в роботі представлено графіки в залежності від вікових та статевих показників. Результати дослідження локусу контролю в залежності від вікову та статі волонтерів представлено на рисунку 2.3.

Рис. 2.3. Результати розподілу показників локусу контролю за статтю та віком

статтю та віком

Як показано на рисунку 2.3, в молодшій віковій групі (18-28 років) як чоловіки, так і жінки виявили схильність до внутрішнього локусу контролю. Це означає, що молоді люди в цій групі вірять у власну здатність впливати на

події у своєму житті та більше орієнтовані на внутрішні фактори та власні ресурси.

У середній віковій групі (28-38 років), як чоловіки, так і жінки, виявили баланс між внутрішнім та зовнішнім локусом контролю. Це може свідчити про те, що ці особи розглядають себе як впливових на своє життя, але також враховують важливість зовнішніх обставин.

У старших вікових групах (від 38 років і старше) виявилось домінуючою схильність до зовнішнього локусу контролю, як у чоловіків, так і у жінок. Це вказує на зростання віри впливу зовнішніх факторів, подій та обставин на їхнє життя з віком.

Дослідження типологічних особливостей осіб, схильних до волонтерської діяльності, також включало використання особистісного опитувальника Айзенка ЕРІ. Результати дослідження характеристик темпераменту: екстраверсії (інтроверсії) і невротизму представлено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Показники характеристик темпераменту особистостей схильних до волонтерської діяльності

Особистісна риса	Середнє значення	Медіана	Стандартне відхилення	Середня похибка
Екстраверсія	11.07	11.10	1.58	0.50
Невротизм	9.41	9.45	1.29	0.41
Психотизм	7.33	7.30	0.97	0.31

Дані таблиці 2.4 показують, що показник екстраверсії за середнім значенням становить 11.07, з медіаною 11.10, що свідчить про високий рівень соціальної активності, товарищескості та пошуку зовнішніх стимулів серед учасників. Стандартне відхилення 1.58 та середня похибка 0.50 вказують на помірну варіативність у рівнях екстраверсії, підкреслюючи наявність як

високоекстравертованих, так і менш екстравертованих особистостей у вибірці.

В таблиці 2.4 показано, що показник невротизму за середнім значенням 9.41 і медіаною 9.45 свідчить про середній рівень емоційної нестабільності, тривожності та схильності до негативного емоційного переживання. Стандартне відхилення 1.29 та середня похибка 0.41 вказують на досить однорідний розподіл цієї риси серед учасників, але також підтверджують наявність певної варіативності у ступені вираженості невротизму.

Згідно даних таблиці 2.4, показник психотизму за середнім значенням 7.33 з медіаною 7.30 вказує на менш виражену рису серед учасників порівняно з екстраверсією та невротизмом. Стандартне відхилення 0.97 та середня похибка 0.31 свідчать про відносно низьку варіативність у вираженості психотизму, що може відображати загальну тенденцію до менш агресивних, імпульсивних або антисоціальних поведінкових проявів серед учасників.

Для кращого розуміння характеристик темпераменту особистості схильної до волонтерської діяльності в роботі представлено графіки в залежності від вікових та статевих показників. Результати дослідження представлено на рисунку 2.4.

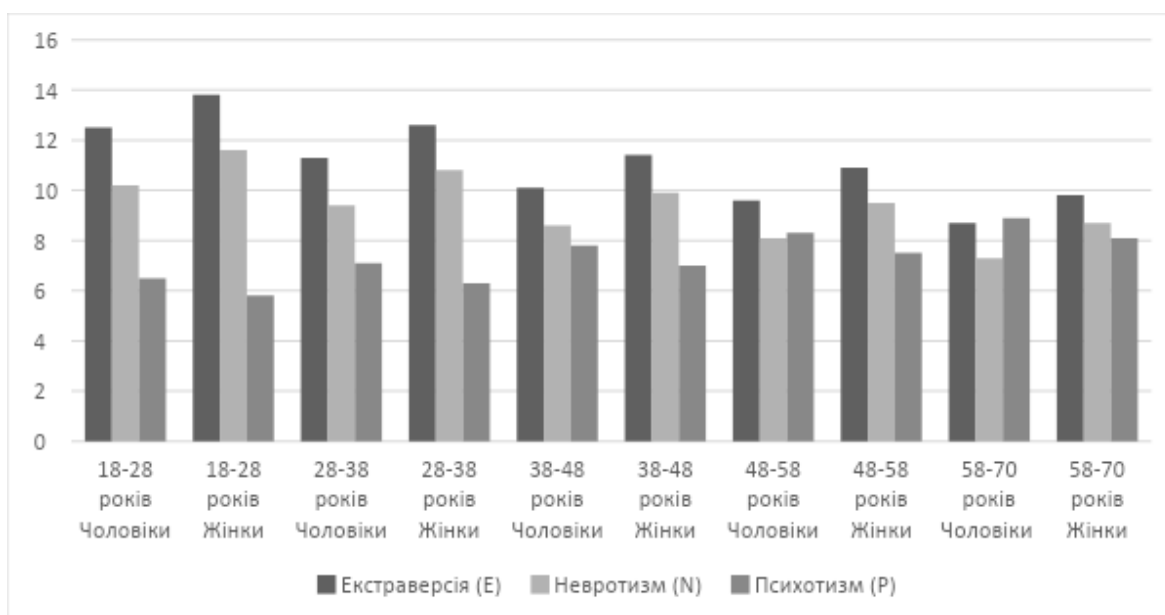

Рис. 2.4. Результати розподілу характеристик темпераменту за віком та статтю

Як показано на рисунку 2.4, молодша вікова група (18-28 років) як чоловіки, так і жінки, виявили високий рівень екстраверсії та невротизму. Це вказує на їхню схильність до активної соціальної взаємодії та вияву емоцій, що може бути корисним у волонтерських ситуаціях, де важлива співпраця та підтримка. Однак, помірний психотизм свідчить про здатність до раціонального мислення та стабільних емоцій.

У середній віковій групі (28-38 років), як чоловіки, так і жінки, проявляли помірну соціальну активність та помірний невротизм. Це може означати більш збалансований підхід до волонтерських завдань та меншу схильність до стресових реакцій.

У старших вікових групах (від 38 років і старше), чоловіки та жінки виявили низьку соціальну активність та виражений психотизм. Це може свідчити про їхню більшу схильність до самостійної діяльності та раціонального мислення, але менше схильність до активної співпраці та емоційного вияву.

Таким чином, аналіз дослідження типологічних характеристик показав, що особистості схильні до волонтерської діяльності мають зовнішній локус контролю, проте молоді люди в цій групі вірять у власну здатність впливати на події у своєму житті, а у середній віковій групі чоловіки і жінки виявили баланс між внутрішнім та зовнішнім локусом контролю; високий рівень соціальної активності, товариськості та пошуку зовнішніх стимулів, середній рівень емоційної нестабільності та загальну тенденцію до менш агресивних, імпульсивних або антисоціальних поведінкових проявів.

2.4. Кореляційний аналіз між показниками індивідуально-типологічних особливостей особистості схильної до волонтерської діяльності.

Виконання кореляційного аналізу на основі даних, отриманих з чотирьох різних методик дослідження особистості – 16PF Кеттелла, ОФДВІ Русалова, методики локусу контролю Роттера та особистісного опитувальника Айзенка ЕРІ – дозволило виявити взаємозв'язки між особистісними рисами та їх вплив на схильність до волонтерської діяльності. Це дослідження підкреслило значення використання багатогранного підходу до аналізу особистості, який включає в себе вимірювання широкого спектру особистісних характеристик. Такий підхід є ключовим для глибокого розуміння індивідуальних відмінностей та їх впливу на поведінку та соціальну адаптацію особистості. Результати представлено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

**Результати кореляційного аналізу між показниками
індивідуально-типологічних особливостей особистості схильної до
волонтерської діяльності**

Показники	Екстра версія (16PF)	Екстра версія (ЕРІ)	Невротизм (ЕРІ)	Психо моторна активність (ОФДВІ)	Комуніка тивна активність (16PF)	Локус контролю (Роттер)
Екстраверсія (16PF)	1.00	0.85	-0.40	0.65	0.80	-0.30
Екстраверсія (ЕРІ)	0.85	1.00	-0.50	0.60	0.75	-0.35
Невротизм (ЕРІ)	-0.40	-0.50	1.00	-0.30	-0.45	0.55
Психомоторна активність (ОФДВІ)	0.65	0.60	-0.30	1.00	0.55	-0.25
Комуникативна активність (16PF)	0.80	0.75	-0.45	0.55	1.00	-0.20

Локус контролю (Роттер)	-0.30	-0.35	0.55	-0.25	-0.20	1.00
-------------------------	-------	-------	------	-------	-------	------

Аналіз виявив високу позитивну кореляцію між екстраверсією, виміряною за методиками 16PF та ЕРІ ($r=0.85$), що підтверджує однаковість вимірювань схильності особистості до соціальної активності та взаємодії за різними методиками. Це свідчить про те, що особистості, які проявляють високу соціальну активність, демонструють цю схильність незалежно від методу оцінки. Також було встановлено сильну негативну кореляцію між емоційною стабільністю та невротизмом, виміряними відповідно за методиками 16PF та ЕРІ ($r=-0.75$), що вказує на прямий зв'язок між високим рівнем невротизму та нижчою емоційною стабільністю.

Цікаво, що помірна позитивна кореляція між психомоторною активністю, виміряною за методикою ОФДВІ, та екстраверсією, визначеною за методиками 16PF та ЕРІ ($r=0.65$), вказує на те, що особи з вищою психомоторною активністю мають схильність до активної соціальної взаємодії. Крім того, висока кореляція між комунікативними навичками та екстраверсією ($r=0.80$) підкреслює, що екстравертовані особистості зазвичай мають добре розвинені комунікативні навички, що є важливим для ефективного залучення до волонтерської діяльності.

Нарешті, помірна кореляція між локусом контролю, виміряним за методикою Роттера, та невротизмом ($r=0.55$), визначеним за методикою ЕРІ, вказує на те, що особи з високим рівнем невротизму схильні сприймати контроль над своїм життям як зовнішньо обумовлений. Це може мати вплив на їхню готовність до самостійних ініціатив та волонтерської діяльності, оскільки вони можуть відчувати менше впевненості в своїх діях та більшу залежність від зовнішніх обставин.

Таким чином, кореляційний аналіз, що охоплює результати з різних методик, підкреслює значення інтегративного підходу в дослідженні

особистості. Виявлені взаємозв'язки між особистісними рисами надають цінну інформацію для розуміння впливу індивідуальних відмінностей на поведінку, зокрема на схильність до волонтерської діяльності, що може сприяти розвитку стратегій залучення та підтримки волонтерів у різних соціальних контекстах.

2.5. Рекомендації до розвитку волонтерських якостей.

Волонтером може стати кожна людина, яка має бажання допомагати і прикладати зусилля для покращення життя інших людей та оточуючого середовища. Щоб розпочати даний від діяльності та допомагати найефективніше та з задоволенням, важливо постійно розвивати свої волонтерські якості. Ось деякі рекомендації, які допоможуть у цьому процесі:

1. Відкритість та емпатія: намагайтеся слухати і розуміти потреби та почуття інших людей, проявляйте співчуття та підтримку.

2. Спроможність співпрацювати: навчіться працювати в команді, ділитися відповідальністю та взаємодіяти з іншими волонтерами та співробітниками організації.

3. Організованість та вміння керувати часом: плануйте свої дії, встановлюйте пріоритети та ефективно розподіляйте час для волонтерських завдань.

4. Вміння комунікувати: розвивайте навички спілкування, включаючи публічне виступи, письмову комунікацію та міжособистісні взаємодії.

5. Володіння навичками конфліктного розв'язання: навчайтесь вирішувати конфлікти мирним шляхом та зберігати гармонію у волонтерському колективі.

6. Професіоналізм та самовдосконалення: постійно покращуйте свої знання та навички, беручи участь у тренінгах, семінарах та інших професійних заходах.

7. Відповідальність, чесність та порядність: оскільки волонтерство — справа добровільна, громадські організації практично не мають засобів впливу на людей, які виявили бажання допомагати. Тож мусять бачити, що на вас можна покластися.

9. Вміння тверезо оцінювати свої можливості: інакше ви або підведете інших, взявши на себе зобов'язання, які не зможете виконати, або доведете себе до вигорання.

Волонтери – це звичайні люди, які вкладають свій час, талант чи ресурси у втілення соціально корисних проєктів. Робити добрі справи можуть усі: діти, дорослі, люди з підвищеними потребами, компанії, агенції і навіть цілі країни. Навіть одна добра справа здатна змінити суспільство, країну та світ на краще.

Важливо розуміти, що необхідно також турбуватись про себе, це вирішить можливі проблеми у майбутньому з вигоранням, хронічним стресом та більш складними станами. Тому краще волонтерити кілька годин на тиждень, але регулярно, ніж викладатися на повну за місяць і покинути волонтерську діяльність назавжди. Запам'ятайте, що волонтерство - це не лише допомога іншим, але й можливість для особистого зростання та розвитку. Інвестуйте у себе, навчайтеся, вдосконалюйте свої навички та якості, і ваша волонтерська діяльність стане ще більш цінною та ефективною. Будьте натхненням для інших і продовжуйте рости як волонтер!

Висновки до другого розділу

Дослідження індивідуально-типологічних особливостей особистості схильної до волонтерської діяльності проходила в три етапи. На першому етапі

було здійснено комплексний теоретичний аналіз існуючої літератури з психології, з акцентом на теоретичні підходи до вивчення індивідуально-типологічних особливостей особистості, їх структури та психологічних особливостей людей, що схильні допомагати, що важливо для розуміння динаміки волонтерської діяльності. Другий етап охоплював збір та аналіз даних для оцінки особистісних рис, що мають вирішальний вплив на поведінку і сприйняття індивіда, формально-динамічних властивостей індивідуальності, локусу контролю та основних аспектів особистості. Дослідження проводилось серед волонтерів віком у віці від 18 до 70 років та розділена на чоловіків і жінок на базі громадсько-культурного центру «Шелтер+» в м. Кривий Ріг. Дослідницька вибірка складається з 60 осіб, що є достатньо представницьким розміром для проведення емпіричного дослідження. На третьому була проведена обробка та аналіз результатів методами математичної статистики.

Аналіз дослідження індивідуальних рис особистості схильної до волонтерської діяльності показав, що досліджувані характеризуються високою фізичною та ментальною активністю, глибокі аналітичні здібності та широке коло інтересів, мають здатність ефективно взаємодіяти з іншими, виражати свої думки та почуття та успішно встановлювати соціальні зв'язки, мають сильну загальну залученість та енергію у своєму повсякденному житті, мають високу емоційну відгуковість та здатність емоційно реагувати на різноманітні ситуації, мають помірний рівень екстраверсії, емоційної реактивності, мають власну точку зору з багатьох питань, але вона не нав'язується групі, мають гнучкий та відкритий підхід до життя, велику вагу приділяють міжособистісним відносинам, поважають думку групи так само, як і свою, але може змінити власну під тиском групи, здебільшого організовані та наполегливі, емоційно відкриті особистості.

Аналіз дослідження типологічних характеристик особистості схильної до волонтерської діяльності показав, що мають зовнішній локус контролю, проте молоді люди в цій групі вірять у власну здатність впливати на події у

своєму житті, а у середній віковій групі чоловіки і жінки виявили баланс між внутрішнім та зовнішнім локусом контролю; високий рівень соціальної активності, товариськості та пошуку зовнішніх стимулів, середній рівень емоційної нестабільності та загальну тенденцію до менш агресивних, імпульсивних або антисоціальних поведінкових проявів.

Кореляційний аналіз між показниками індивідуально-типологічних особливостей особистості схильної до волонтерської діяльності дозволив встановити позитивну кореляцію між екстраверсією, виміряною за методиками 16PF та EPI, негативну кореляцію між емоційною стабільністю та невротизмом, помірну позитивну кореляцію між психомоторною активністю та екстраверсією, високу кореляцію між комунікативними навичками та екстраверсією, а також те, що особи з високим рівнем невротизму схильні сприймати контроль над своїм життям як зовнішньо обумовлений.

ВИСНОВКИ

Дослідження індивідуально-типологічних особливостей особистості, схильної до волонтерської діяльності, виявило значущу взаємодію між різними особистісними характеристиками та схильністю до волонтерства.

1. Основні теоретичні підходи до індивідуально-типологічних особливостей особистості виявляють взаємозв'язок між індивідуальними характеристиками та особистісними рисами. Вони демонструють, що такі аспекти як емоційна стабільність, екстраверсія, альтруїзм та соромливість мають як генетичний, так і соціальний вимір. Це вказує на те, що індивідуальні особливості не лише успадковуються, але й формуються під впливом навколишнього соціального середовища.

Різні підходи, такі як біогенетичний, соціогенетичний та системний, пропонують різні перспективи для розуміння індивідуально-типологічних особливостей. Біогенетичний підхід акцентує на внутрішніх біологічних процесах, в той час як соціогенетичний підхід зосереджується на впливі соціального середовища. Системний підхід розглядає індивідуально-типологічні особливості як складну взаємодію внутрішніх та зовнішніх факторів, включаючи темперамент, здібності, характер та життєву позицію особистості.

2. Виявлені індивідуально-типологічні особливості особистості, схильної до волонтерської діяльності, засвідчують значну роль особистісних рис у формуванні волонтерської активності. Зокрема, було , що волонтери здатні до швидкої реакції, мають високий рівень енергії та залученості у фізичні дії та

активності, відзначаються легкістю у встановленні контактів та здатність ефективно взаємодіяти з іншими, виражати свої думки та почуття та успішно встановлювати соціальні зв'язки, а також вони мають сильну загальну залученість та енергію у своєму повсякденному житті, що включає як фізичні, так і ментальні аспекти, високу емоційну відгуковість та здатність емоційно реагувати на різноманітні ситуації, ефективно адаптуються до змінних умов і викликів. Отже, психомоторна активність у всіх вікових групах, як для чоловіків, так і для жінок, залишається на високому рівні, а щодо інтелектуальних здібностей, загальної активності, емоційної активності та загальної адаптивності молодші вікові групи у обох статей мають вищі показники порівняно зі старшими групами, це може свідчити про високий рівень аналітичних та комунікативних навичок та більшу адаптивність, емоційну реактивність у молодшому віці.

Волонтери взаємовідносин з людьми не уникають, але власна активність у встановленні та збереженні контактів невисока і спілкування з великою аудиторією або авторитетними людьми вимагає подолання напруги, а також вони демонструють можливість досягнення успіху в розв'язанні нескладних абстрактних проблем, а найбільша успішність досягається у розв'язанні практичних завдань. При цьому характеризуються здатністю зберігати емоційну рівновагу переважно у звичній для себе обстановці, а при несподіваній появі додаткових труднощів виникає короткочасне почуття тривоги і безпорадності. Волонтери мають власну точку зору з багатьох питань, але вона не нав'язується групі, а лідерські функції проявляються переважно у звичних ситуаціях, розвиток яких можна передбачити та появі труднощів можна запобігти. Особистості схильні до волонтерської діяльності демонструють відкритість до досвіду або гнучкість мислення, тобто такі респонденти мають гнучкий та відкритий підхід до життя, тому приділяють увагу міжособистісним відносинам. Волонтери поважають думку групи так само, як і свою, але може змінити власну під тиском групи, а також вони організовані та наполегливі насамперед у ситуаціях, у яких адаптувалася, але

у разі несподіваної появи додаткового навантаження можуть діяти хаотично або навпаки зберегти самовладання і регулювати зовнішні прояви емоцій. Зауважимо, що виразність психологічних рис може змінюватися в залежності від віку, Стосовно статевих відмінностей, жінки виявили вищий рівень відкритості до досвіду, а також більше розвинені комунікативні навички в порівнянні з чоловіками. Це може свідчити про те, що жінки мають більший потенціал для соціальної взаємодії та співпраці у волонтерських проектах.

Аналіз дослідження типологічних характеристик показав, що особистості схильні до волонтерської діяльності мають зовнішній локус контролю, проте молоді люди в цій групі вірять у власну здатність впливати на події у своєму житті, а у середній віковій групі чоловіки і жінки виявили баланс між внутрішнім та зовнішнім локусом контролю; високий рівень соціальної активності, товариськості та пошуку зовнішніх стимулів, середній рівень емоційної нестабільності та загальну тенденцію до менш агресивних, імпульсивних або антисоціальних поведінкових проявів.

3. Особливості взаємозв'язку індивідуально-типологічних особливостей у особистості, схильної до волонтерської діяльності, виявлені в дослідженні, показали, що особистості, які проявляють високу соціальну активність, спрямовані на взаємодію з оточенням, відкриті спілкуванню демонструють схильність до волонтерської діяльності незалежно від методу оцінки; у особистостей схильних до волонтерської діяльності при підвищенні тривожності, збудливості, недовіри до себе знижується їх емоційна стабільність; волонтери з вищою психомоторною активністю мають схильність до активної соціальної взаємодії, а як екстравертовані особистості вони мають добре розвинені комунікативні навички, що є важливим для ефективного залучення до волонтерської діяльності. Необхідно зазначити, що респонденти з високим рівнем невротизму схильні сприймати контроль над своїм життям як зовнішньо обумовлений, що може мати вплив на їхню готовність до самостійних ініціатив та волонтерської діяльності, оскільки вони

можуть відчувати менше впевненості в своїх діях та більшу залежність від зовнішніх обставин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Айзенк Г.Ю. Визначте свій IQ. КМ-БУКС. 2018. 208 с.
2. Баєва Т. Формування здорового способу життя в особистісно орієнтованому виховному процесі життя. *Соціально-педагогічні проблеми сучасної середньої та вищої освіти в Україні*. Житомир: ЖДПУ, 2002. С. 172-173.
3. Башмакова О. В. Емоційні та психосоціальні чинники ставлення до здоров'я: Автореф. дис. . . канд. психол. наук: 19. 00. 01; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Київ. 2007. 20 с.
4. Бермудес Д. Використання ритмічної гімнастики в системі підготовки вчителів фізичної культури. *Молода спортивна наука України*. – Львів: НВФ «Українські технології», 2007. Вип. 11. Т. №5. С. 27-35
5. Бех І. Д. Виховання особистості: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади Навч. -метод. видання. У 2 кн. Кн. 1. Київ: Либідь, 2003. 280 с.
6. Бех І. Д. Від волі до особистості. Київ: Україна-Віта, 1995. 207 с
7. Варій М. И. Психологія особистості: Київ: Центр учбової літератури, 2008. 592 с.
8. Варій М. Й. Психологія особистості: Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 592 с.

9. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посібник О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ: Просвіта, 2001. 416 с.
10. Винославська О. В., Бреусенко-Кузнєцов О. А., Зливков В. Л., Апішева А. Ш., Васильєва О. С. Психологія: навчальний посібник Київ: Фірма «ІНКОС», 2005. 351 с.
11. Дроботун О. С. Емоційно-ціннісне ставлення підлітків до особистісного здоров'я. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Психологічні науки*. 2014. Вип. 2. 13. С. 52-56.
12. Дуткевич Т. В., Яцюк В. А. Вікова і педагогічна психологія (курс лекцій та практикум): Навч. посібник. Кам'янець-Подільський, 2005. С. 45–47.
13. Занюк С. С. Психологія мотивації та емоцій. Луцьк: ВДУ, 1977. 180 с.
14. Карпенко З. С. Аксіопсихологія особистості. Київ: ТОВ “Міжнар. фін. агенція”, 1998. 216 с.
15. Колесніченко Л. А. Основи психології та педагогіки: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. Київ : КНЕУ, 2002. 157 с.
16. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості. Київ: Рад. школа, 1998. 255 с.
17. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ: Рад. школа, 1989. 608 с.
18. Кучинська І. О. Виховання духовних цінностей дітей і молоді у творчій спадщині Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2002. 104 с.
19. Львовочкіна А. Волонтерська діяльність як засіб формування соціальної активності переселенців. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціальна робота*. 2018. Вип. 2 (4). С. 13–16.

20. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: навчальний посібник. Київ: Вища школа, 1998. 479 с.
21. Максименко С. Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці. Київ: Наукова думка, 1988. 441 с.
22. Матвійчук А. В. Волонтерська діяльність як детермінанта розвитку громадянського суспільства. *Науково-теоретичний альманах "Грані"*. 2016. № 8. С. 100–107.
23. Матійчик А. В. Волонтерська діяльність як детермінанта розвитку громадянського суспільства. *Грані*. 2016. № 8 (136). С. 100–107.
24. Найдич М. Волонтерська діяльність як вектор молодіжної політики ЄС. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2017. № 1. С. 34–43.
25. Ніколенко Д. Ф. Індивідуально-психологічні особливості особистості : Навчальний посібник. Київ: Рад. школа, 1987. 43 с.
26. Нойман Д., Жукова О. Волонтерська діяльність в Україні: вплив на суспільний розвиток та міжнародні відносини. *Подільський науковий вісник*. 2023. Т. 1. С. 96–101.
27. Олешко Н., Тюніна А. Волонтерська діяльність як прояв спротиву українського народу у російсько-українській війні 2022 року. *InterConf*. 2022. № 28(137). С. 231–236.
28. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: Посібник. Київ: Академвидав, 2003. 448 с.
29. Основи глибинної психокорекції: феноменологія, теорія і практика: Навч. посіб. Київ: Вища шк. , 2006. С. 157–158.
30. Основи психології/ за заг. ред. Киричука О. В. , Роменця В. А. Київ: Либідь, 1995. 630 с.
31. Особистість у загально-психологічній теорії діяльності О. Леонтєва. *Психолог* № 8, 2003. С. 10–31.

32. Психологія особистості: словник-довідник/ за ред. П. П. Горностая. Київ: Рута, 2001. 320 с.
33. Психологія: підручник/ за ред. Ю. Л. Трофімова. Київ: Либідь, 2005. 560 с.
34. Романець В. А. Історія психології ХІХ початок ХХ століття. Київ: Либідь, 2006. 830 с.
35. Роменець В. А, Киричук О. В. Основи психології: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Либідь, 2006. 630 с.
36. Рябоконт В. В. Психологічне здоров'я людини як один із компонентів теорії особистості. Габітус. *Науковий журнал з психології та соціології. Секція 4: психологія особистості*. 2021. С. 201-205
37. Савчин М. В. Психологія відповідальної поведінки. Київ: Україна-Віта, 1996. 130 с.
38. Сірий Є. В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії. Київ: Атіка, 2004. 480 с.
39. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 280 с.
40. Супрун Д. М. Когнітивна, емоційна та поведінкова складова у детермінації поняття «ставлення до здоров'я». *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2010. Вип. 16. С. 315- 318
41. Федоров В. Д. Психодіагностика особистості в системі диференціації. Хмельницький, 1993. С. 42.
42. Цільмак О. М. Складові дефініції «установка». *Соціальна психологія*. Київ, 2011. № 3 (47). С. 29-35 с.
43. Шайгородський Ю. Ж. Волонтерська діяльність як форма суспільної мобілізації у відсічі російській агресії. *Вісник*

Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія політичні науки. 2023. № 8. С. 77–83.

44. Юнг К. Г. Душа и міф: шість архетипів. Київ, 1996. 384 с.
45. Яценко Т. С. Основи глибинної психокорекції: Навчальний посібник. Київ: Вища шк., 2006. 382 с.
46. Bandura A. Exercise of personal and collective efficacy in changing societies. *Self-efficacy in Changing Societies* Ed. by Albert Bandura. *Cambridge University Press*, 2002. P. 1–45.
47. Baron R. A., Byrne D. *Social Psychology. Understanding Human Interaction*. Allyn and Bacon, 1991. 702 p.
48. Bruner J. S. *The Process of Education*. Harvard University Press, 2003. 98 p.
49. Cattell, R. B. *Structured personality learning theory*. New York: Praeger. 1983
50. Clarke D. *Pro-Social and Anti-Social Behaviour*. London; New York: Routledge, 2003. 172 p.
51. Combs A. W., Avila D. L., Purkey W. W. *Helping Relationships. Basic Concepts for the Helping Professions*. Boston: Allyn and Bacon, Inc., 1972. 360 p.
52. Dong Yul Lee, Chul Hee Kang, Jee Yun Lee, Sung Hee Park. Characteristics of exemplary altruists. *Journal of Humanistic Psychology. Vol. 45. № 2*, 2005. P. 146–155.
53. Horowitz I. A., Bordens K. S. *Social Psychology*. London; Toronto: Mayfield Publishing Company, 1995. 732 p.
54. Jerusalem M., Mittag W. Self-efficacy in stressful life transitions. *Self-efficacy in Changing Societies* Ed. by Albert Bandura. *Cambridge University Press*, 2002. P. 177–201.
55. Keirsey D. *Please understand me: an essay on temperament styles*. Del Mar, CA : Promethean Books, 1978. 208 p.

56. Lindon J. Mastering Counselling Skills. Information, Help and Advice in the Caring Services. London: MacMillan Press Ltd, 2000. 260 p.
57. Meadows E. E. Differences *Bristlecone*. 1999. V. 2. Iss. 1. 39 p.
58. Meadows E. E. Empathic listening. Congruence. Empathy. Unconditional positive regard. *Bristlecone*. 1999. V. 2. Iss. 1–4. P. 24–32.
59. Myers D. G. Exploring Social Psychology. McGraw-Hill, Inc., 1994. 430 p. 138
60. Oettingen G. Cross-cultural perspectives on self-efficacy. Self-efficacy in Changing Societies Ed. by Albert Bandura. *Cambridge University Press*, 2002. P. 149–176.
61. Roffey S. Helping with Behaviour. Establishing the Positive and Addressing the Difficult in the Early Years. London; New York: Routledge, 2006. 156 p.
62. Rotter J. B. Group discussion [problems of control]. *Research in psychotherapy*. Washington. P. 49–61.
63. Tindall J. A. , Salmon-White S. J. Peers Helping Peers. Program for the Preadolescent. Muncie, Indiana: Accelerated Development Inc. , Publishers, 1990. 260 p.
64. Walsh-Burke K. Grief and Loss: Theories and Skills for Helping Professionals. Boston: Pearson Allyn and Bacon, 2006. 130 p